

Ungepanelet om efterværn

Notat

*Ungepanelet om efterværn
– Notat*

© VIVE og forfatteren, 2022

e-ISBN: 978-87-7582-051-1

Arkivfoto: Lars Degnbol/VIVE

Projekt: 302105

Finansiering: Social- og Ældreministeriet

VIVE

Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd

Herluf Trolles Gade 11

1052 København K

www.vive.dk

VIVEs publikationer kan frit citeres med tydelig kildeangivelse.

Forord

Med reformen Børnene Først er det vedtaget, at der skal udarbejdes en grundig analyse af efterværnsområdet med oplæg til løsninger og konkrete tiltag, der kan løfte området. Analysen skal danne baggrund og afsæt for udspillet for de politiske forhandlinger i foråret 2022, hvor et fokuspunkt er at nytænke efterværnsindsatsen. Den samlede analyse består af tre hovedspor. *Spor 3 – Bedre overgange til et selvstændigt voksenliv med relationer og netværk*, er VIVE ansvarlig for. Spor 3, som VIVE udarbejder, består af tre delundersøgelser:

- a. Undersøgelse af unges erfaringer med overgangen til voksenlivet
- b. Afdækning af viden og erfaringer fra eksisterende indsatser
- c. Nedsættelse af et Ungepanel, herunder planlægge og faciliterer drøftelser i panelet

Nærværende rapport udgør den tredje del (c) af spor 3 i efterværnsanalysen. Som en del af efterværnsanalysen har Social- og Ældreministeriet bedt VIVE om, at etablere et Ungepanel, som i kraft af deres særlige viden og erfaringer som nuværende/tidligere anbragte inviteres til at kvalificere nytænkningen af efterværnsindsatsen i overgangen til voksenlivet, som Social- og Ældreministeriet arbejder med. Dette notat er en afrapportering af hovedpointerne i Ungepanelets drøftelser og således Ungepanelets bidrag til at kvalificere og nuancere de af ministeriet udvalgte temaer for omlægningen af efterværnsindsatsen.

Notatet er udarbejdet på baggrund af drøftelser i Ungepanelet i februar og marts måned 2022. Notatet er udarbejdet af chefanalytiker Katrine Iversen, som har været projektleder på VIVEs dele af den samlede efterværnsanalyse. VIVE vil gerne sende en stor tak til de unge, som med deres levede erfaringer har bidraget med deres viden som eksperter i eget liv ved at deltage i Ungepanelet.

Notatet er kvalitetssikret internt i VIVE.

Kræn Blume Jensen

Forsknings- og analysechef for VIVE Social

Indholdsfortegnelse

1	Indledning	6
1.1	Hvad er efterværn?	6
1.2	Hvad ved vi om overgangen til voksenlivet?	7
1.3	Hvad ved vi om efterværnsindsatsen?	7
<hr/>		
2	Ungepanelet	9
<hr/>		
3	Forberedelse af overgangen til voksenlivet	12
3.1	Det gode tidspunkt	12
3.2	Den gode inddragende proces	13
3.3	Efterværn på betingelser	15
3.4	Målet med efterværn	15
<hr/>		
4	Vejledning om muligheder og rettigheder	18
4.1	Viden om rettigheder og muligheder	18
4.2	Information om rettigheder og muligheder fra en tryk relation	20
4.3	Skriftlig information om rettigheder og muligheder	20
4.4	Muligheden for bisidderordning	21
<hr/>		
5	Opbygning af kompetencer til et selvstændigt voksenliv	23
5.1	Praktiske kompetencer	23
5.2	Overblik over økonomi	25
<hr/>		
6	En sikker base samt hjælp til at finde bolig og støttebehov i den forbindelse	27
6.1	Afklaring af boligbehov	28
6.2	At skabe et permanent hjem	30
6.3	En blød overgang	31

7	Godt i gang med uddannelse og beskæftigelse	34
7.1	At være motiveret	34
7.2	At tro på sig selv	36
7.3	Uddannelse på særlige vilkår	38

8	En åben dør, når kommunen slipper en	39
8.1	At skabe nye relationer kan være svært	39

9	Unge deltagelse i civilsamfundet og fritidsaktiviteter	42
9.1	Deltagelse i fritidsaktiviteter og i civilsamfundet	42

10	Konklusion	45
----	------------	----

	Litteratur	47
--	------------	----

1 Indledning

Med reformen Børnene Først er det vedtaget, at der skal udarbejdes en grundig analyse af efterværnsområdet med oplæg til løsninger og konkrete tiltag, der kan løfte området. Analysen skal danne baggrund og afsæt for udspillet for de politiske forhandlinger i foråret 2022, hvor aftaleparterne bag reformen er enige om, at et af målene er at nytænke efterværnsindsatsen. Efterværnsanalysen består af tre hovedspor, hvor VIVE gennemfører undersøgelserne i *Spor 3 – Bedre overgange til et selvstændigt voksenliv med relationer og netværk*. Efterværnsanalysens Spor 3 består af tre delundersøgelser:

- a. Undersøgelse af unges erfaringer med overgangen til voksenlivet
- b. Afdækning af viden og erfaringer fra eksisterende indsatser
- c. Nedsættelse af et Ungepanel, herunder planlægge og facilitere drøftelser i panelet.

Undersøgelse a) af de unges erfaringer med overgangen til voksenlivet er en kvalitativ interviewundersøgelse, der med udgangspunkt i eksisterende forskning og undersøgelser af efterværn afdækker efterværn og støtte fra de unges perspektiv og med udgangspunkt i de unges erfaringer med overgangen til voksenlivet. Undersøgelse b) afdækker viden og erfaringer fra eksisterende indsatser og tilvejebringer viden om, hvordan kommunale såvel som civilsamsfundsindsatser specifikt arbejder med de unge i forhold til deres etablering af netværk og relationer. Begge undersøgelser er udarbejdet af VIVE.

Følgende er en afrapportering af undersøgelse c) og således en afrapportering af drøftelserne i Ungepanelet. Som en del af efterværnsanalysen har Social- og Ældreministeriet bedt VIVE om at etablere et Ungepanel, som i kraft af deres særlige viden og erfaringer som nuværende/tidligere anbragte inviteres til at kvalificere nytænkningen af efterværnsindsatsen i overgangen til voksenlivet, som Social- og Ældreministeriet arbejder med.

1.1 Hvad er efterværn?

Efterværn er et tilbud om støtte efter § 76 i Lov om social service (efterværnsparagraffen), der forpligter kommuner til at vurdere, om unge i alderen 18 til og med 22 år, der umiddelbart op til deres 18. år har været anbragt uden for hjemmet eller haft en fast kontaktperson (efter Lov om social service § 52, stk. 3, nr. 6), skal tilbydes efterfølgende støtte i form af efterværn. Også unge, der

har haft en kontaktperson op til det 18. år efter § 13, stk. 1, nr. 7, i Lov om bekæmpelse af ungdomskriminalitet, også kan tilbydes efterværn.

Formålet med efterværn er at bidrage til, at de unge støttes i at etablere en selvstændig tilværelse på lige fod med andre unge. Dette kan ske ved at forlænge deres anbringelse, at tildele dem en fast kontaktperson, at etablere en udslusningsordning i det hidtidige anbringelsessted, eller at tildele andre former for støtte, der bidrager til en god overgang, såsom psykologsamtaler, gruppetilbud eller mindre økonomiske tilskud. Efterværn for unge, der har haft en kontaktperson frem til det 18. år, består i, at de kan få opretholdt kontaktpersonstøtten som efterværn frem til det fyldte 23. år.

1.2 Hvad ved vi om overgangen til voksenlivet?

Det er væsentligt at have skærpet opmærksomhed på og støtte overgang til et selvstændigt voksenliv for unge, der har været anbragt eller har modtaget andre former for sociale foranstaltninger. Denne gruppe af unge kæmper ofte med en række betydelige udfordringer i deres barndom, ungdomsliv og voksenliv. De har forhøjet risiko for ikke at gennemføre en uddannelse og mangle arbejde, de har i højere grad ustabile boligforhold/oplever hjemløshed, de mangler sociale netværk, har ringere fysisk og psykisk helbred, og de har oftere misbrugsproblematikker (Benjaminsen, Enemark & Jeppesen, 2020; Lausten, Frederiksen & Olsen, 2020; Mølholt et al., 2012; Olsen, Egelund & Lausten, 2011). Disse udfordringer påvirker de unges mulighed for selvstændigt at tilrettelægge en succesfuld overgang til voksenlivet og sikre et selvstændigt voksenliv på sigt.

1.3 Hvad ved vi om efterværnsindsatsen?

Der er i dag begrænset viden om den støtte og hjælp, som tildeles efterværnsparagraffen, og som skal støtte de unge i overgangen til voksenlivet. De danske undersøgelser, der findes, peger på, at der er stor kommunal variation i anvendelsen af efterværn, de efterværnsformer, der tildeles, efterværnets varighed, og der er forskel imellem kommuner i forhold til, hvordan de definerer målgruppen for efterværn (PriceWaterhouseCoopers, 2021; Iversen et al., 2021; Deloitte, 2017; Skårhøj et al., 2016; Mølholt et al., 2012). Samtidig fremhæves det, at de unge, når de forlader anbringelse, oplever at mangle den fornødne støtte, inddragelse og indsigt i overgangens forskellige processer (Deloitte, 2017; Lausten, Frederiksen & Olsen, 2020; Mølholt, 2017).

Det er derfor centralt, at der foretages en grundig analyse af efterværnsområdet, hvor der skabes nuanceret indsigt fra forskellige perspektiver. Unge, der

har erfaringer med efterværn, er eksperter i, hvordan indsatsen opleves, og hvordan den forbedres. Denne delundersøgelse skal derfor understøtte inddragelse af de unges særlige viden og give deres kvalificering af de forslag til nytænkning af overgangen til voksenlivet, som Social- og Ældreministeriet arbejder med.

2 Ungepanelet

Formålet med Ungepanelet er, at en række unge i målgruppen for efterværn – i kraft af deres særlige viden og erfaringer på baggrund af deres levede liv – kan bidrage til at kvalificere nytænkningen af indsatsen i overgangen til voksenlivet. På baggrund af de øvrige delundersøgelser i efterværnsanalysen og øvrig eksisterende viden om efterværn i Danmark har Social- og Ældreministeriet formuleret en række konkrete temaer. Disse temaer er drøftet med Ungepanelet med henblik på at nuancere og kvalificere temaerne samt med henblik på, at de unge har kunnet komme med konkrete bud på, hvilken hjælp de har oplevet at have behov for i overgangen til voksenlivet, hvordan denne hjælp kunne tilrettelægges, og hvad den kunne indeholde. Hensigten med Ungepanelet har således været at inddrage de unges perspektiver og erfaringer aktivt i kvalificeringen af Social- og Ældreministeriets temaer for omlægningen af efterværnsindsatsen.

Ungepanelet er nedsat af VIVE, og rekrutteringen af de unge til panelet er i udgangspunktet sket i forbindelse med en kvalitativ interviewundersøgelse: *En analyse af efterværn og støtte set fra de unges perspektiv – Erfaringer med overgangen til voksenlivet fra unge med kontakt til det sociale system*¹, som VIVE har gennemført som led i den samlede efterværnsanalyse. Nogle af de unge, der har deltaget i interviewundersøgelsen, har således også deltaget i Ungepanelet, mens andre unge er rekrutteret ved, at de unge, der har meldt sig til at deltage i Ungepanelet, har haft venner eller bekendte, som var relevante for målgruppen i Ungepanelet, som også havde lyst til at deltage.

Udgangspunktet for rekrutteringen af de unge til Ungepanelet har været at sikre deltagelse fra følgende tre målgrupper:

- Unge, som modtager efterværn nu
- Unge, som har afsluttet efterværn inden for et halvt til 1 år
- Unge, som er i målgruppen for efterværn, men som ikke har modtaget det.

Det lykkedes at rekruttere 16 unge til Ungepanelet, som til sammen repræsenterer unge fra hver de tre skitserede målgrupper. Imidlertid var der en del afbud til møderne i Ungepanelet. Blandt de i alt ti unge, der har deltaget i møderne i Ungepanelet, repræsenterede ni af de unge målgruppen af unge, der har modtaget efterværn og har afsluttet efterværn inden for et halvt til 1 år,

¹ Bengtsson, Mølholt & Luckow (2022): *En analyse af efterværn og støtte set fra de unges perspektiv – Erfaringer med overgangen til voksenlivet fra unge med kontakt til det sociale system*. København: VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.

Kort om ungepanelet:

- Ungepanelet består af 10 unge.
- De unge er mellem 18 og 26 år gamle.
- Blandt de unge er der tre drenge og syv piger.
- Nogle af de unge har været anbragt hele deres barndom, andre unge er først blevet anbragt senere i deres liv, og en enkelt ung har ikke været anbragt, men har haft en kontaktperson frem til det fyldte 18. år.
- Ni af de unge har tidligere modtaget efterværn, og en enkelt gør det fortsat.
- Nogle unge modtager fortsat efterværn, andre har afsluttet deres efterværn, og endnu andre har aldrig modtaget efterværn.
- Der har været afholdt to møder i Ungepanelet. Til første møde deltog seks unge, og til andet møde deltog ti unge. Alle deltagere fra første møde deltog også ved det andet møde.
- De unge modtager honorar for deres indsats og får betalt eventuelle transportudgifter.

mens en enkelt ung fortsat er i efterværn. Målgruppen af unge, der ikke har modtaget efterværn, endte således desværre tilfældigt med ikke at være repræsenteret på møderne i Ungepanelet. Dette betyder også, at der i Ungepanelets kvalificering af nytænkningen af efterværnsindsatsen i overgangen til voksenlivet mangler perspektiver fra de unge, som er i målgruppen for efterværn, men ikke har modtaget efterværn.

Omdrejningspunktet og det konkrete indhold i drøftelserne med de unge i Ungepanelet er temaer for omlægningen af indsatsen til anbragte unge i overgangen til voksenlivet, som Social- og Ældreministeriet har ønsket at få kvalificeret. Forud for drøftelserne har VIVE foretaget en bearbejdning af disse temaer for omlægningen af indsatsen til en form, der er mulig for de unge i Ungepanelet at forholde sig til og drøfte. Selvom temaerne for drøftelserne i Ungepanelet i vid udstrækning har været fastlagt på forhånd, er processen for drøftelserne med Ungepanelet tilrettelagt, så de unge af egen drift har kunnet inddrage andre fokuspunkter

eller tematikker. Disse mere spontane processer anses af VIVE som en styrke ved at samle unge med forskellige erfaringer og perspektiver. Konkret har dette udfoldet sig ved, at Social- og Ældreministeriet i forbindelse med formuleringen af temaer til drøftelserne på det andet møde med Ungepanelet har taget udgangspunkt i nogle af de temaer, som fremkom ved drøftelserne med de unge på første møde i Ungepanelet (markeret med * nedenfor). I alt er der drøftet otte temaer med ungepanelet (se nedenfor).

Temaer formuleret af Social- og Ældreministeriet til drøftelse med Ungepanelet

Temaer drøftet med Ungepanelet på første møde:

- Forberedelse af overgangen til voksenlivet
- Opbygning af kompetencer til et selvstændigt voksenliv
- En åben dør, når kommunen slipper én
- En sikker base.

Temaer drøftet med Ungepanelet på andet møde:

- Unges deltagelse i civilsamfundet og fritidsaktiviteter
- Hjælp til at finde bolig og støttebehov i den forbindelse*
- Godt i gang med uddannelse og beskæftigelse
- Vejledning om muligheder og rettigheder*

Det første møde i Ungepanelet blev afholdt den 8. februar 2022 i København, og her mødte seks af de 16 inviterede unge op. Det andet møde i Ungepanelet blev afholdt den 10. februar i København, og her fremmødte ti af de i alt 16 inviterede unge. På begge møder i Ungepanelet var de tre oven for skitserede målgrupper repræsenteret: Unge, som aktuelt modtager efterværn, unge, som har afsluttet efterværn inden for det sidste halve til hele år, og unge, som er i målgruppen for efterværn, men ikke har modtaget efterværn.

I det følgende præsenteres VIVEs opsamling på de unges drøftelser, kvalificeringer og nuanceringer af de i alt otte temaer, som Social- og Ældreministeriet har formuleret og ønsket drøftet i Ungepanelet. Indledningsvist i hvert kapitel skitseres temaet, som det er formuleret af Social- og Ældreministeriet. Herefter skitseres VIVEs omsætning af temaerne til de konkrete drøftelser med de unge. Dernæst præsenteres de unges perspektiver og kvalificeringer af temaerne. Præsentationen af de unges kvalificeringer og perspektiver sker med udgangspunkt i undertemaer, der er udledt induktivt på baggrund af de unges drøftelser. Det enkelte kapitel afsluttes med en opsamling på hovedkonklusionerne fra drøftelserne med Ungepanelet for det enkelte tema.

3 Forberedelse af overgangen til voksenlivet

Social- og Ældreministeriet ønsker, at de unge bidrager med deres overvejelser om, hvorvidt det giver mening for dem at forberede overgangen tidligere, end det bliver gjort i dag, hvordan man evt. ville kunne tilrettelægge nedslagspunktet, hvor dialogen med sagsbehandleren om evt. efterværn påbegyndes, så det giver bedst muligt mening for de unge, og hvilke temaer det er relevant for de unge at tale om i den forbindelse.

VIVEs omsætning af Social- og Ældreministeriets tema Forberedelse af overgangen til voksenlivet til drøftelse med de unge:

- Hvordan kunne man sikre, at man som ung er bedre forberedt på overgangen til voksenlivet?
- Hvornår er der et godt tidspunkt at påbegynde forberedelse til voksenlivet – og hvorfor er det et godt tidspunkt?
- Hvordan vil den bedste proces se ud?

3.1 Det gode tidspunkt

De unge i panelet pointerer først og fremmest, at det kan variere fra ungeliv til ungeliv, hvornår det er mest hensigtsmæssigt at påbegynde forberedelsen til voksenlivet, da det er meget forskelligt, hvor ressourcestærk den enkelte unge er. Hovedparten af de unge i panelet har oplevet, at forberedelsen af, hvad der skulle ske, når de fyldte 18 år, blev påbegyndt 3-6 måneder, før de

fyldte 18 år, og alle er i udgangspunktet enige om, at dette er for sent. En ung mener, at man som ung godt kan inddrages i snakken allerede som 16-årig, hvis blot dette sker på en konstruktiv måde.

For de unge er det helt centralt, at beslutningen om efterværn skal ses i sammenhæng med uddannelse og job. De unge i panelet pointerer, at man som 18-årig bliver kastet ud i mange nye ting (se citat i tekstboksen nedenfor). Derfor er det vigtigt, at støtte tilbydes og ikke afsluttes, førend den unge er godt funderet enten i uddannelse eller job, og førend man er sikker på, at den unge kan stå på egne ben i voksenlivet. En ung pointerer på den baggrund, at det er vigtigt, at beslutningen om, hvorvidt den unge skal tilbydes efterværn, ikke sker samtidig med andre større livsændringer.

En ung fortæller om, hvornår det havde været hensigtsmæssigt for vedkommende at få afklaret, om vedkommende kunne få efterværn:

For mig ville det have været rart at få fastlagt, inden jeg startede på efterskolen [hvad der skulle ske når den unge fyldte 18 år, red.]. Hvis man så også skal starte uddannelse, lige efter man bliver 18 år, så bliver man kastet ud i mange ting på én gang. De, der tager beslutningerne, ser det slet ikke. De tænker bare: "X er blevet 18 år og har ingen udfordringer, hun kan klare sig selv". Det kan godt være, at man ikke har nogle fysiske udfordringer, men man kan godt have det svært. Det ser de slet ikke.

Ung på første møde i Ungepanelet

3.2 Den gode inddragende proces

Flere af de unge i ungepanelet pointerer, at det er vigtigt at forberede den unge på, at der skal træffes en beslutning om, hvad der skal ske, når de fylder 18 år. For enkelte af de unge kom det som en overraskelse for dem, at der var truffet en beslutning. Andre var klar over, at der var en afgørelse på vej, men vidste ikke, hvornår afgørelsen ville falde. I den forbindelse pointeres det, at det er vigtigt, at der sættes en dato for, hvornår afgørelsen vil falde, og at afgørelsen ikke fremsendes til den unge over e-mail, men overleveres på et

møde, hvor den unge også har mulighed for at stille spørgsmål (se citat i tekstboksen nedenfor).

De unge i ungepanelet peger på, at det kan være hensigtsmæssigt, at det er en person, som man er tryk ved og kender, og som kender den unge, der kan støtte den unge i processen, hvor der træffes afgørelse om, hvorvidt man kan modtage efterværn. Det vigtige er, at denne person løbende kan snakke med den unge om processen, informere den unge om de forskellige muligheder og scenarier samt informere om den unges rettigheder. En ung har oplevet, at vedkommendes kontaktperson fortalte om processen, forklarede mulighederne og opstillede de forskellige scenarier, der kunne udspille sig, alt efter om den unge blev tilbudt efterværn eller ej. Dette skabte en tryk ved, og den unge følte sig godt informeret og oplevede at være tryk ved, hvad der skulle ske, uanset hvordan beslutningen faldt ud. Flere af de unge pointerer, at det ville være hensigtsmæssigt, at man som ung havde indsigt i udfaldsmulighederne på beslutningen samt konsekvenserne heraf. Dette ville hjælpe en til at være forberedt på, hvilken betydning beslutningen ville kunne have for deres fremtid. Det understreges i den sammenhæng, at man som ung bør forberedes på, hvad der skal ske, hvis man skulle få afslag på efterværn (se endvidere afsnit 4.1).

En ung fortæller om ikke at vide, hvornår afgørelsen om efterværn ville falde og de bekymringerne, det foranlediger:

Det der med at gå og vente på en mail, det er forfærdeligt. Man bør hellere aftale en dato, så man ikke bare går og venter og tjekker sin mail konstant. Man går bare og tænker: Hvad gør jeg så? Hvad skal der ske? Hvor skal jeg bo? Kan jeg finde ud af det? Hvad hvis jeg ikke har noget mad i køleskabet? Der er så mange ting, man tænker, som man ikke burde, når man er så ung. Man kan heller ikke stille spørgsmål til en mail. Over et møde kan man stille spørgsmål til kommunen, hvis der står nogle ting, man ikke forstår.

Ung på første møde i Ungepanelet

3.3 Efterværn på betingelser

Flere af de unge har oplevet at have fået tilbudt efterværn, men på betingelse af fx deres givne livssituation eller på betingelse af opfyldelse af en række krav. Ændringer i livssituationen kan således betyde, at efterværnsindsatsen ændres eller afsluttes, dette selvom de unges behov ikke ændrer sig. Et eksempel på dette er en ung, som har fået tilbudt efterværn, så længe vedkommende er i gang med en ungdomsuddannelse. Da den unge dropper ud af ungdomsuddannelsen, afsluttes efterværnet, og den unge oplever herefter at være i frit fald uden en plan for livet og uden støtte. Tilsvarende har en ung haft tildelt efterværn i form af en kontaktperson, som vedkommende oplever som en stor støtte i forhold til at kunne opretholde et velfungerende hverdagsliv, og som den unge er blevet tæt knyttet til. Da den unge bliver tilkendt fleksjob, besluttet det også, at den unge skal have en anden kontaktperson, da den nuværende ikke tilhører fleksjob-afdelingen. I den forbindelse pointerer flere af de unge, at det syntes uhensigtsmæssigt, at tilbuddet om efterværn automatisk ændres eller afsluttes som følge af ændringer i de unges livssituation, da dette ikke nødvendigvis betyder, at de unges behov har ændret sig i en positiv retning – tværtimod. Af drøftelserne i Ungepanelet fremgår det ligeledes, at der er unge, der har fået afsluttet deres efterværn, fordi de ikke opfyldt de krav, som efterværnsindsatsen er betinget af. En ung er fx aktuelt i den situation, at vedkommendes efterværnsindsats netop er afsluttet som konsekvens af, at kommunen i en periode ikke har kunnet få fat på den unge.

3.4 Målet med efterværn

Flere af de unge i Ungepanelet pointerer, at det ikke har været tydeligt for dem, hvad målet med deres efterværnsindsats har været. Efterværn kan se meget forskelligt ud, men hvis det overordnede mål med en efterværnsindsats var mere tydeligt for de unge, kunne man som ung bidrage med at finde ud af, hvad der skulle til for at opnå målet og også have en dialog om, hvornår målet faktisk var opnået. Så længe der ikke i fx lovgivningen er opstillet et konkret overordnet mål for efterværnsindsatsen generelt eller nogle konkrete tværgående kriterier for, hvad et succesfuldt efterværn er, er det svært at vide, hvornår en efterværnsindsats er god nok (se citat i tekstboksen nedenfor). Deraf følger, at det er svært for de unge at stille spørgsmål til beslutningen om iværksættelsen af en konkret indsats, beslutningen om at afslutte en efterværnsindsats eller beslutningen om ikke at iværksætte en efterværnsindsats. Konkret italesætter flere af de unge, at der bør formuleres et tværgående mål for efterværn, og at dette mål i deres optik bør være, at den unge er godt funderet i et selvstændigt voksenliv og er i uddannelse eller beskæftigelse. Vejen dertil kan være forskellig, men målet for alle bør ifølge de unge være, at den

unge stabilt kan klare sig selv og er i gang med en uddannelse eller er i beskæftigelse. Konkret pointerer de unge, at det er vigtigt, at man som ung har fundet en retning i livet, førend efterværnet ophører. Flere af de unge pointerer, at det er besynderligt, at man som samfund poster en masse penge i anbringelsesindsatser til børn og derefter slipper de anbragte unge der, hvor de unge oplever, at støtte er mest vigtig (se citat nedenfor).

En ung fortæller om, at det er svært at stille krav, når det ikke er tydeligt, hvad en efterværensindsats skal kunne:

Jeg håber, at de beslutter sig for, at der kommer nogle mål for efterværnet. For hvis der ikke kommer til at være nogle kriterier for et succesfuldt efterværn, så kommer staten aldrig til at stå til ansvar, når det går galt.

Ung på andet møde i Ungepanelet

Udtalelse fra en ung, der har oplevet, at efterværensindsatsen stoppede, før den unge kunne klare sig selv. Den unge formåede ikke at bo selv og blev efter tre måneder akut indlagt på psykiatrisk skadestue:

Jeg tror, at jeg har haft et større omsorgssvigt fra kommunen, end det jeg har hjemme fra. De har tabt mig dobbelt så mange gange.

Ung på andet møde i Ungepanelet

Hovedpointer fra Ungepanelet om forberedelse af overgangen til voksenlivet:

- Det gode tidspunkt at påbegynde forberedelsen til voksenlivet er individuelt, men skal tilrettelægges under hensyntagen til øvrige forandringer og ændringer i den unges livssituation.
- Den unge skal vide, hvornår der træffes en beslutning om, hvorvidt man tilbydes efterværn. Der skal sættes en dato for afgørelsen, og afgørelsen skal overleveres den unge på et møde, hvor det er muligt for den unge at stille spørgsmål.
- Unge oplever, at efterværnsindsatsen ændres eller afsluttes som følge af ændringer i den unges livssituationen eller som følge af, at de ikke efterlever krav opstillet som betingelse for efterværnet. Dette selvom de unges støttebehov er uændrede eller endog større.
- De unge ønsker, at målet med efterværnsindsatsen tydeliggøres over for den enkelte. Dette muliggør en dialog om, hvad der skal til for at opnå målet, samt hvornår målet vurderes opnået.
- De unge pointerer, at det er vigtigt, at efterværnet ikke afsluttes, før den unge har fundet en retning i livet og er funderet i voksentilværelsen.

4 Vejledning om muligheder og rettigheder

Social- og Ældreministeriet ønsker, at de unge bidrager til at kvalificere, hvordan kommunen eller andre omkring de unge bedst muligt oplyser dem om deres rettigheder i forbindelse med efterværn og overgangen til voksenlivet i det hele taget, herunder også, hvilke andre voksne ud over sagsbehandleren der kan bidrage til at sikre, at de unge har de informationer, de har brug for. Dertil kan de unge bidrage til at kvalificere, om det vil være en hjælp at have en form for bevis eller papir på det, de kan få hjælp til, og hvilken form det skal have, for at det er noget, de unge kan gøre brug af.

VIVEs omsætning af Social- og Ældreministeriets tema Vejledning om muligheder og rettigheder til drøftelse med de unge

- Vidste I, hvilke muligheder og rettigheder I havde, da I fik/ikke fik efterværn?
- Hvordan kunne I godt tænke jer at få formidlet jeres rettigheder og muligheder i forbindelse med overgangen til voksenlivet?
- Vil det være en hjælp at have et bevis eller papir på det, man som ung kan få hjælp til?

4.1 Viden om rettigheder og muligheder

De unge i Ungepanelet pointerer, at det ville være hensigtsmæssigt, at man som ung har et overblik over de muligheder, man har for at få støtte, samt de

rettigheder man har inden for det kommunale system. Hovedparten af de unge fortæller, at de ikke er blevet informeret om deres rettigheder og derfor ikke har været bevidste om, at de kunne stille spørgsmålstejn ved de beslutninger og afgørelser, der blev truffet omkring deres fremtid. Oplevelsen er, at beslutningen om, hvorvidt de blev tilbudt efterværn eller ej, samt efterværnets udformning var noget, man som ung blev informeret om, og ikke noget der havde været til fælles drøftelse, eller som man kunne stille spørgsmålstejn ved.

Af de unge pointeres det, at det er vigtigt, at de unge har informationen om rettigheder og muligheder, før de fylder 18 år, da det ellers vil være for sent. Flere af de unge oplever, at det er vanskeligt at argumentere for sin egen sag, hvis man ikke har styr på sine rettigheder. Kendskab til rettigheder opleves at være forudsætningen for, at man som ung kan fremføre de rette argumenter, og kan man ikke det, tier man stille (se citat i tekstboksen nedenfor).

Enkelte af de unge har selv sat sig ind i deres rettigheder og de paragraffer, der er relevante for dem – dette som følge af at have oplevet, at der i systemet tales "i paragraffer", hvorfor nogle unge har anset det som nødvendigt at have en vis indsigt i lovgivningen for at have en smule kontrol over beslutninger, der bliver truffet i deres sag. Disse unge oplever, at det at have en vis indsigt i lovgivningen gør det muligt for dem at stille spørgsmålstejn ved beslutninger, der træffes i deres sag. Tilsvarende har det at have indblik i støttmulighederne gjort dem i stand til at kunne efterspørge specifik støtte. Enkelte af de unge har konkret oplevet, at et kendskab til lovgivningen har gjort det muligt for dem at stille spørgsmålstejn ved den tildelte støtte – og som følge deraf at der blev foretaget ændringer i den tildelte støtte.

En ung fortæller om, at det er svært at stille spørgsmålstejn ved afgørelser, hvis man ikke kender sine rettigheder:

Det er svært at argumentere for sin sag, hvis ikke man har styr på sine rettigheder. Så har man ikke forudsætninger for at danne et argument, og så tier man stille.

Ung på andet møde i Ungepanelet

4.2 Information om rettigheder og muligheder fra en tryk relation

De unge foreslår konkret, at information omkring muligheder og rettigheder kunne være en del af den forberedende proces, og dette kunne være noget, som den unge kunne tale med deres kontaktperson/pædagog eller anden nær professionel relation om. Flere af de unge pointerer, at det er vigtigt, at det er én, de stoler på, som informerer dem om deres rettigheder og muligheder – dette både for, at den unge kan vide sig sikker på, at vedkommende varetager den unges interesser, og fordi det er lettere at stille spørgsmål til ting, man ikke forstår, til én man kender. Nogle af de unge har oplevet at have plejeforældre, som har sat sig grundigt ind i lovgivningen for bedst muligt at kunne støtte og rådgive dem, og som i nogle tilfælde også aktivt har støttet den unge på møder med dennes sagsbehandler. Andre unge giver i drøftelserne udtryk for, at de gerne ville have haft informationen om deres rettigheder og muligheder fra deres kontaktperson. En enkelt ung oplever at have en god sagsbehandler, som har været god til at formidle rettigheder og muligheder til den unge, men af drøftelserne med Ungepanelet fremgår det, at hovedparten af de unge ikke ønsker at blive informeret om deres rettigheder og muligheder af deres sagsbehandler – dette enten, fordi de unge ikke oplever at have en relation til deres sagsbehandler, og i nogle tilfælde at de unge ikke ved, hvem deres nuværende sagsbehandler er, eller som følge af at opleve, at deres sagsbehandler er til for at varetage kommunens og ikke den unges interesser.

4.3 Skriftlig information om rettigheder og muligheder

I Ungepanelet er det drøftet, hvorvidt skriftlig information til de unge om deres rettigheder og muligheder ville være en hjælp til dem. Flere unge giver udtryk for, at det som ung ville være en hjælp have et konkret dokument eller bevis, der skitserer deres rettigheder og muligheder i forhold til efterværn, som de unge ville kunne genlæse ved behov. I den henseende pointerer de unge, at det skal være formuleret i et forståeligt sprog, og at anvendelsen af paragrafer følges af en beskrivelse af, hvad paragraffen betyder. Det vil gøre det lettere for de unge at sætte sig ind i lovgivningen og dermed lettere at forstå og stille spørgsmål på de unges møder med deres sagsbehandler. Flere af de unge pointerer, at det for dem er vigtigt at få dokumentation af deres rettigheder og muligheder, og deraf at det skal være i skriftlig form og ikke via video eller anden formidling. At have et dokument vil gøre det muligt for de unge at stille konkrete spørgsmål til det skrevne. Enkelte af de unge sår tvivl om, hvorvidt et dokument, hvor deres rettigheder og muligheder skitseres, vil kunne

bruges til at stille spørgsmålstejn ved beslutningen, om den unge skal tilbydes efterværn eller ej eller den specifikke efterværnsindsats, de unges tildeles, så længe der ikke er opstillet et konkret mål for, hvad en efterværnsindsats skal kunne (se afsnit 3.4).

4.4 Muligheden for bisidderordning

En måde for de unge at blive støttet til møder med den kommunale sagsbehandler er at have en bisidder med til mødet. For nogle unge er det en mulighed at have en plejeforælder eller en anden nær relation med som bisidder; for andre er dette ikke en mulighed, og disse unge kan i stedet gøre brug af muligheden for at medbringe en uvildig bisidder, som fx tilbydes hos forskellige organisationer. Bisidderens opgave er at understøtte den unges inddragelse i egen sag, og at den unge er forberedt til samtaler med den unges myndighedssagsbehandler samt efterfølgende kunne hjælpe den unge med at få klarlagt, hvad der blev sagt på mødet.

I Ungepanelet drøfter de unge med hinanden deres erfaringer med at have en bisidder med til møderne med deres sagsbehandler. De unges erfaringer er blandede. Enkelte af de unge har erfaringer med at have en uvildig bisidder med. Selvom en bisidder godt må stille spørgsmål mv., fortæller de unge i Ungepanelet, at de ikke har oplevet bisiddere fra bisidderordninger som en hjælp. De unges oplevelse er, at bisidderen alene må sidde med til mødet for at lytte og ikke har rettigheder til fx at stille spørgsmål på møderne. Enkelte andre unge har haft deres plejeforældre med til møder. Disse unge har oplevet, at det har fungeret godt, da de unge både har oplevet sig støttet under selve møderne og efterfølgende har kunnet drøfte det, der er foregået på møderne, med plejeforældrene. Også i denne drøftelse pointerer de unge, at det er vigtigt, at det er én, de har tillid til, der evt. deltager som bisidder til møderne. Flere af de unge giver udtryk for, at de ikke ville have tillid til en bisidder, hvis denne var udpeget af eller ansat i kommunen (se citater i tekstboksen nedenfor).

To unge fra ungepanelet fortæller om muligheden for at have en uvildig bisidder, som ikke er en nær relation, med til møder med deres sagsbehandler:

Nej. Lad værre med at sende nogle fra kommunen. Jeg stoler ikke på dem alligevel.

Ung på andet møde i Ungepanelet

De ville alligevel nok have samme agenda som dem, der sad over for os. Det ville man i hvert fald være bange for. At de holdt med hinanden, så de nu var to til at overbevise mig.

Ung på andet møde i Ungepanelet

Hovedpointer fra Ungepanelet om vejledning om muligheder og rettigheder:

- Det er hensigtsmæssigt, at man som ung havde et overblik over de muligheder, man har for at få støtte, samt de rettigheder man har inden for det kommunale system.
- Det vil være hensigtsmæssigt, at en nær relation i form af kontaktperson/pædagog eller anden løbende taler med den unge om muligheder og rettigheder som en del af forberedelsen på overgangen til voksenlivet.
- Det kan være en hjælp for de unge at have en bisidder med til møder med deres sagsbehandler, men det er vigtigt, at en evt. bisidder er én, den unge har tillid til.
- Skriftlig dokumentation eller et bevis om de unges rettigheder og muligheder i forbindelse med efterværn vurderes at kunne være en hjælp, men det er vigtigt, at det er skrevet i et forståeligt sprog med forklaringer af evt. paragraffer.
- Det er vigtigt, at det skriftlige dokument ikke bare bliver et stykke papir, men at det omsættes til praksis, så det understøtter, at den unge kontinuerligt er informeret om rettigheder og muligheder.

5 Opbygning af kompetencer til et selvstændigt voksenliv

Social- og Ældreministeriet ønsker, at de unge kvalificerer et evt. øget fokus på, hvordan de klædes på til et selvstændigt voksenliv og til hverdagsopgaver som fx at handle, vaske tøj og gøre rent, viden om e-Boks, skat mv. Ministeriet ønsker, at de unge eksempelvis bidrager med deres perspektiver på, hvad der vil være særligt vigtigt at have fokus på i opbygningen af de unges livskompetencer, og hvem der meningsfuldt kan understøtte de unge.

VIVEs omsætning af Social- og Ældreministeriets tema Opbygning af livskompetencer til drøftelse med de unge:

- Hvordan sikres det, at man som ung får oparbejdet de nødvendige kompetencer til at klare et selvstændigt voksenliv?
- Hvis man som ung, i overgangen til voksenlivet, skal klare en selvstændig hverdag som udeboende – hvad er så vigtigt at kunne?
- Hvem kan hjælpe med, at man som ung får den nødvendige hjælp til at lære at klare en selvstændig hverdag?

5.1 Praktiske kompetencer

Hovedparten af de unge i Ungepanelet oplever at have kompetencerne til at håndtere praktiske gøremål i hverdagen, herunder det at vaske tøj, gøre rent, handle, lave mad mv. Enkelte unge udtrykte i drøftelserne med Ungepanelet et

ønske om, i højere grad at være blevet inddraget i madlavningen på deres anbringelsessted, men deltagelse i praktiske gøremål har for de fleste af de unge været en naturlig del af deres anbringelse. Alle de unge i Ungepanelet mener, at det er naturligt, at det er anbringelsesstedet, der understøtter de unges tilegnelse af disse kompetencer (se citat i tekstboksen nedenfor).

Der er i Ungepanelet bred enighed om, at der fra kommunernes side er stort fokus på de unges kompetencer og støttebehov i forhold til praktiske gøremål i hverdagen i forbindelse med beslutningen om tildeling af efterværn, og at det er alt for snævert et fokus (se citat i tekstboksen nedenfor). Flere af de unge oplever, at forudsætningen for, at de kan aktivere deres praktiske kompetencer, er, at de er trygge og trives i hverdagen. Konkret pointeres det, at et efterværn i lige så høj grad bør have fokus på de unges følelsesmæssige behov som på de praktiske kompetencer. De unges behov for at kunne vende oplevelser og udfordringer i hverdagen med en kontaktperson eller lignede samt få rådgivning og vejledning til håndtering af konkrete situationer med familie, venner, på uddannelsen eller på jobbet, bør anses for lige så vigtigt som behov for hjælp til praktiske gøremål. Det pointeres endog, at den følelsesmæssige afstemning i mange henseender faktisk er forudsætningen for, at de selv kan håndtere praktiske gøremål og ikke har behov for hjælp til det (se citat i tekstboksen nedenfor).

To unge fortæller om at have behov for støtte, som ikke kan gives efter efterværnsparagraffen (§ 76 i SEL):

Når jeg oplistede de ting, jeg havde brug for hjælp til for min sagsbehandler, konkluderede min sagsbehandler, at de udelukkende handlede om tryghed, og at det kunne man ikke bruge efterværn til.

Ung på første møde i Ungepanelet

Jeg har brugt min kontaktperson til bare at snakke. Det har været svært at trumfe igennem, at det også er en støtte. For det er jo ikke at handle og vaske tøj. I min handleplan står der, at jeg har brug for hjælp til at rydde op, for ellers kan jeg ikke beholde min kontaktperson. Men jeg får jo kun ryddet op, når jeg får snakket med min kontaktperson om de ting i mit liv, som er svære.

Ung på første møde i Ungepanelet

5.2 Overblik over økonomi

Flere af de unge foreslår konkret, at der sættes større fokus på at lære de unge om økonomi, at lægge budget og at navigere i netbank. Flere af de unge oplever, at det er vanskeligt at have overblik over deres økonomi, og at det kan være svært at få pengene til at slå til.

Særligt i forbindelse med det at skulle flytte for sig selv er det vigtigt, at de unge hjælpes til at få overblik over deres økonomi, da økonomien er anledning til mange bekymringer. Flere af de unge fortæller, at det har været svært for dem at gennemskue deres økonomi, da forskellige regler gør, at det kan være svært for dem at spare op til en flytning. Der er fx regler i forhold til, hvor meget de må tjene i fritidsjob, før de skal bidrage til at betale til deres egen anbringelse, og dette vanskeliggør, at de selv kan lave en opsparing. Det kan gøre det svært at få råd til møbler mv., når man skal flytte for sig selv, og flere har dårlige erfaringer med at søge tilskud til dette (se citat i tekstboksen nedenfor). Dertil kommer bekymringer om, hvordan ens økonomi hænger sammen, når man skal betale husleje og andre leveomkostninger. Nogle af de unge har fået hjælp til at lægge et budget enten af deres plejefamilie, af deres kontaktpædagog på anbringelsesstedet eller af deres kontaktperson. Andre unge har ikke fået hjælp til at lægge budget og har enten selv forsøgt at danne sig et overblik ved fx at søge oplysninger på internettet om gennemsnitlige omkostninger for el, vand og varme mv. (se citat i tekstboksen nedenfor), eller ved i perioden efter at være flyttet for sig selv at have gjort sig mere eller mindre hårde erfaringer i forbindelse med, at regninger begyndte at blive tilsendt.

En ung fortæller om at have forsøgt at få en bevilling til udflytterbeløb:

Jeg fik at vide, at jeg kunne søge en bevilling til udflytterbeløb på 10-15.000 kr. Men en af medarbejderne på min døgninstitution sagde, at jeg lige så godt kunne opgive at søge. I de 21 år, medarbejderen havde arbejdet på døgninstitutionen, var der kun tre unge, der havde fået bevillingen. Og jeg fik heller ikke bevilliget pengene, da jeg alligevel søgte.

Ung på første møde i Ungepanelet

En ung fortæller om selv at have forsøgt at lægge et budget:

Jeg googlede, hvad den gennemsnitlige studerende brugte på mad og sådan, bare for at få en idé om, hvad der var normalt. Googlede også i forhold til el, vand og varme.

Ung på andet møde i Ungepanelet

Hovedpointer fra Ungepanelet om opbygning af livskompetencer:

- Det er naturligt, at det er den unges anbringelsessted, der bidrager til at oparbejde de unges praktiske kompetencer i form af rengøring, tøjvask, indkøb og madlavning.
- De unge ønsker et større fokus på tilegnelsen af kompetencer i forhold til at styre økonomi og lægge budget.
- De unge har i vid udstrækning de praktiske kompetencer, der skal til for at klare et selvstændigt voksenliv, men forudsætningen for at kunne klare de praktiske gøremål i hverdagen er, at de har et trygt stillads omkring sig.

6 En sikker base samt hjælp til at finde bolig og støttebehov i den forbindelse

Ministeriet ønsker, at de unge bidrager til at kvalificere, hvilke behov unge anbragte har i forhold til bolig ved det 18. år, såfremt en fortsat anbringelse ikke vurderes at være relevant. Det ønskes, at de unge bidrager til at kvalificere, hvordan de gerne vil understøttes i at finde en bolig, når det er tid, til at de flytter for sig selv, og hvilke behov for støtte fra kommunen de unge kan have i den proces. Det ønskes endvidere, at de unge bidrager til at kvalificere, hvilke konkrete behov for støtte de har/havde for at komme godt på plads i egen bolig, når de har fundet et sted at bo, herunder hvad der har betydning for, at boligen kommer til at fungere som en sikker base for den unge. Sidst, men ikke mindst, ønskes det, at de unge bidrager med perspektiver på, hvad de oplever, at man har brug for af kontakt, hjælp eller støtte, når man som ung flytter fra et anbringelsessted til egen bolig.

VIVEs omsætning af Social- og Ældreministeriets tema En sikker base samt hjælp til at finde bolig og støttebehov i den forbindelse til drøftelse med de unge:

- Hvilke behov i forhold til bolig har man som ung, når anbringelsen ophører?
- Hvad er vigtigt at få hjælp til, når man skal finde sin egen bolig?
- Hvad er vigtigt at få hjælp til, når man skal godt på plads i en ny bolig?
- Hvad har betydning for, at ens bolig bliver en tryk og sikker base?
- Giver det at skulle flytte i egen bolig anledning til bekymringer (fx om man bliver "ladt alene", bekymringer om økonomi, andet?)
- Hvilken kontakt, hjælp eller støtte har man som ung brug for, når man flytter fra et anbringelsessted til egen bolig?

6.1 Afklaring af boligbehov

De unge i Ungepanelet pointerer, at det er vigtigt, at de unges boligforhold, når de skal fraflytte deres anbringelse, afklares i god tid, samt at det er vigtigt, at man som ung kan indgive ønsker til en fremtidig bolig. Dette har ifølge de unge stor betydning for, at man finder en bolig, som man føler sig hjemme i. De unge pointerer i den sammenhæng, at processen er vigtig, og at den skal tage hensyn til individuelle behov, da det kan have store konsekvenser for de unge, hvis de ikke hjælpes til at finde en bolig, der passer til deres behov.

En stor del af de unge i Ungepanelet oplevede, at de ikke var klar til at flytte for sig selv, da de skulle fraflytte deres anbringelsessted, hvilket har haft forskellige følgevirkninger for de unge. En ung fortæller fx, at vedkommende på fuld tid fortsat opholdt sig hos den tidligere plejefamilie de første tre måneder, efter at have fået sin egen lejlighed. For en anden ung var konsekvensen af at skulle flytte for sig selv, før vedkommende var klar til det, at den unge efter tre måneder i egen bolig blev indlagt på psykiatrisk skadestue og efterfølgende flyttede på et midlertidigt botilbud.

Nogle af de unge italesætter, at det har været vigtigt for dem at finde en bolig, som de ikke skulle dele med andre. Disse unge har individuelle årsager til, hvorfor det er vigtigt for dem at bo alene, fx: at det kan være svært at have andre mennesker meget tæt på en, hvis man har oplevet mange svigt i livet; at man, efter at være vokset op, hvor man har skullet tage hensyn til mange andre, har behov for først og fremmest at tage hensyn til sig selv og lytte til egne behov, eller at man efter endt anbringelse har behov for at arbejde med sig selv for sig selv.

De unge pointerer endvidere, at det kan have store konsekvenser, hvis de ikke hjælpes til at finde en bolig, inden de skal fraflytte anbringelsesstedet. Nogle unge har fået hjælp af deres plejefamilie til at finde en bolig efter endt efterværn, enten i form af en studiebolig eller en lejlighed. Enkelte andre unge har dog oplevet, at efterværnet er blevet afsluttet, uden der var en afklaring på, hvor de skulle bo. En af de unge nåede ikke at finde en bolig, inden vedkommende skulle fraflytte anbringelsesstedet, og kommunen havde ingen boliger at tilbyde. Vedkommende oplevede selv at måtte tage ansvar for sin boligsituation og var i en periode sofa-surfer og måtte midlertidigt flytte ind til en ven (se citat i tekstboksen nedenfor). Tilsvarende oplever en anden ung netop at have fået afsluttet sit efterværn og at have fået tre måneder til selv at finde en bolig, hvilket vækker stor bekymring hos den unge. Flere af de unge pointerer i den sammenhæng, at de finder det uhensigtsmæssigt, at et efterværn kan afsluttes, uden at der er en afklaring af den unges fremtidige bolig (se citat i tekstboksen nedenfor). Videre pointerer de unge, at det ville være hensigtsmæssigt, hvis fagprofessionelle eller deres plejefamilie tidligere i de unges liv havde skrevet de unge op i boligforeninger, så man ikke står nederst på ventelisten, den dag man skal flytte for dig selv.

En ung fortæller om selv at skulle finde en bolig, da vedkommende skulle fraflytte sit anbringelsessted:

De betalte for abonnementet til boligportalen, indtil jeg flyttede ud, men jeg nåede ikke at finde en bolig. Tiden var gået, og så fik jeg lige tre måneder til at finde en lejlighed. Derefter skulle jeg flytte. Jeg flyttede ind til en ven, og derefter startede jeg på uddannelse, hvor jeg kunne bo på skolehjem. Jeg var sådan set hjemløs, hvis ikke jeg var flyttet ind hos en ven. Jeg havde opfattelsen af, at der ikke var kommunale boliger, man kunne tilbyde mig, i min hjemkommune.

Ung på første møde i Ungepanelet

En ung giver udtryk for sin mening om, at efterværnet afsluttes uden afklaring af de unges boligforhold:

... det er der, hvor filmen knækker. Det er som at afslutte efterværnsprojektet, før det er fulgt til døren.

Ung på andet møde i Ungepanelet

6.2 At skabe et permanent hjem

De unge i Ungepanelet pointerer, at det for flere af dem har været vigtigt, at den bolig, man flytter i, når man skal flytte for sig selv, i udgangspunktet er en permanent bolig, og at det er vigtigt at få hjælp til at komme godt på plads. Flere af de unge pointerer, at de i løbet af deres opvækst er flyttet meget rundt og ofte har følt, at de har haft det ene ben ude af døren de steder, de har boet. Derfor giver flere af de unge udtryk for vigtigheden af, at boligen, de skal flytte for sig selv i, i udgangspunktet er permanent (se citat i tekstboksen nedenfor). En permanent bolig bidrager til tryghed i de unges liv og til, at man har lyst til at investere energi i at skabe sig et hjem, man føler sig tilpas i (se citat i tekstboksen nedenfor). Tilsvarende er det ifølge flere af de unge vigtigt, at man som ung får hjælp til indflytningen. Konkret pointeres det, at hvis man som pædagogisk personale kan hjælpe den unge med at skabe et hjem, som den unge er stolt af og glad for, så er der større sandsynlighed for, at de unge falder på plads og har lyst til at invitere folk hjem.

To unge fortæller om behovet for at flytte ind i en bolig, hvor de kan bo permanent:

Jeg havde brug for, at der ikke var slutdato. Der er ikke slutdato på den bolig, jeg har nu. Det er min lejekontrakt, og det er vigtigt for trygheden. Jeg følte mig som en kasterbold, som de [kommunen red.] bare rykkede rundt med.

Ung på andet møde i Ungepanelet

Man gider heller ikke falde til, hvis man ved, at man ikke bliver boende.

Ung på andet møde i Ungepanelet

6.3 En blød overgang

Ungepanelet italesætter, at det er vigtigt med en blød overgang fra afslutningen af anbringelsen til at skulle flytte for sig selv. Flere har oplevet, at deres verden pludselig bliver meget tom, at ensomheden hurtigt fylder meget, og at have en følelse af at være overladt helt til sig selv. Mange af de unge har været vant til konstant at have mange mennesker omkring sig, enten på døgninstitutionen, opholdsstedet eller i deres plejefamilie. Konkret foreslår de unge, at man udpeger én af de unges eksisterende relationer til at følge op på den unge, når den unge er flyttet for sig selv, fx i form af den unges kontaktperson. Her pointeres det, at det er vigtigt, at der tages udgangspunkt i de professionelle ressourcer, som man ved, de unge har omkring sig. Opfølgning i forhold til, hvordan den unge klarer sig, skal ikke være afhængig af et tilfældigt netværk i form af fx en fodboldtræner eller lignende. Konkret anbefales det, at den samme nære relation til de unge støtter den unge i processen omkring afklaringen af, om den unge skal tilbydes efterværn, taler med den unge om mulige scenarier, informerer den unge om rettigheder og muligheder, hjælper den unge med udflytning og følger op på den unge, når den unge er flyttet for sig selv. Dette kan medvirke til, at den unge føler sig tryk i processen og ikke føler sig overladt til sig selv. I tilfælde af, at den unge tilknyttes en ny

kontaktperson i forbindelse med, at den unge skal flytte for sig selv, er det vigtigt, at den unge møder den nye kontaktperson forud for flytningen og får sat ansigt på vedkommende. Ellers kan det ifølge flere af de unge i Ungepanelet være meget grænseoverskridende at tage kontakt til kontaktpersonen, hvis man har spørgsmål eller har brug for rådgivning og vejledning. I den sammenhæng pointerer en af de unge, at det er vigtigt, at det afklares, hvad der skal ske, hvis den unge – i forbindelse med at den unge flytter for sig selv – flytter til en anden by eller kommune, da dette vanskeliggør fortsat kontakt til anbringelsesstedet. I tilfælde, hvor en ung flytter til en anden kommune, fx på grund af uddannelse, kan flytningen også have betydning for, hvilket efterværn den unge tilbydes, eller om den unge tilbydes efterværn, da der er stor variation på tværs af kommunerne.

En ung fortæller om at flytte kommune i forbindelse med flytning fra sit anbringelsessted og derefter ikke modtager hjælp:

Jeg boede i X Kommune og flyttede tilbage til X Kommune, så botilbuddet kunne ikke hjælpe mig. Der var meget kaos, for de havde glemt at sætte en kontaktperson på. Jeg flyttede i en ny istandsat lejlighed, hvor der ikke var andet end det, der skete i mit hoved. I en almen familie bliver man jo heller ikke bare kylet ud, når man bliver atten. Der stopper ens hjælp ikke. Det gjorde den for mig.

Ung på første møde i Ungepanelet

Hovedpointer fra Ungepanelet om hjælp til at finde en bolig og støttebehov i forbindelse med etablering af en sikker base:

- Det er vigtigt, at de unges boligforhold afklares forud for fraflytning fra anbringelsessted.
- Det er vigtigt, at der tages højde for den unges behov og ønsker, når der skal findes en bolig.
- Det er vigtigt, at et efterværn ikke afsluttes, førend der er afklaring af den unges fremtidige boligforhold.
- Det er vigtigt, at den unge hjælpes med afklaring af økonomiske forhold i forbindelse med flytning samt hjælp til at få skabt en trygt hjem, den unge føler sig tilpas i.
- Det er vigtigt, at der tilrettelægges en blød overgang fra anbringelse til eget hjem, hvor en kendt relation følger op på den unge.
- Det er vigtigt, at den unge har ansigt på en kontaktperson forud for flytning til eget hjem, da det ellers kan være grænseoverskridende at bede om hjælp.
- Det er vigtigt med en afklaring af konsekvensen af, at en ung flytter til en anden kommune i forbindelse med flytning fra anbringelsessted til egen bolig.

7 Godt i gang med uddannelse og beskæftigelse

Social- og Ældreministeriet ønsker, at de unge i Ungepanelet bidrager til at kvalificere, hvordan uddannelse og beskæftigelse kan tænkes ind i indsatserne under forberedelsen til og selve overgangen til voksenlivet, herunder at de unge bidrager med perspektiver på, hvilken form for støtte de har brug for fra kommunen for at komme godt i gang med eller fastholde uddannelse eller beskæftigelse.

VIVEs omsætning af Social- og Ældreministeriets tema Godt i gang med uddannelse og beskæftigelse til drøftelse med de unge:

- Hvilken støtte har man som ung brug for, for at komme i gang med uddannelse eller beskæftigelse?
- Hvilken støtte har man som ung brug for, for at fastholde uddannelse eller beskæftigelse?

7.1 At være motiveret

Flere af de unge i Ungepanelet har været i gang med flere forskellige uddannelser, hvor de enten er droppet ud eller er blevet smidt ud (se citat i tekstboksen nedenfor). Selvom vejen for mange har været lang, og nogle endnu ikke er der, er de fleste af de unge i Ungepanelet enten i job eller uddannelse. Enkelte af de unge fortæller, at det har været nødvendigt for dem at få støtte fra fx deres kontaktperson både i forhold til at finde den rette uddannelse og i forhold til overhovedet at kunne gennemføre deres uddannelse (se citat i

tekstboksen nedenfor). En ung pointerer, at det er en vigtig del af opdragelsen, at man som barn er blevet støttet i det at komme op om morgenen og det at få lavet lektier. Den unge anser dette som forudsætningen for, at man som ung og som voksen selv kan påtage sig det ansvar.

De unge i Ungepanelet pointerer, at det har stor betydning for det at gennemføre en uddannelse eller komme i beskæftigelse, at man selv er motiveret for det og har en indre motivation for at gennemføre uddannelse eller passe et job. En del af de unge italesætter, at en stor del af deres motivation for at gennemføre en uddannelse eller varetage et job er drevet af ønsket af at kunne klare sig selv og derigennem sikre sig selv. Hvor det for enkelte af de unge handler om at kunne leve et normalt liv og at vide, at det alene påhviler dem selv at opnå dette – også på sigt, er motivationen for nogle også drevet af et eksplicit ønske om at bryde et mønster og blive uafhængig af den støtte fra samfundet, som de er vokset op med. Flere af de unge pointerer, at det for dem har været vigtigt at skabe en fremtid, hvor de kan forsørge sig selv, og for nogle hviler dette på en ambition om ikke at ende på overførselsindkomster som deres biologiske familie (se citat i tekstboksen nedenfor).

En ung fortæller om at have været i gang med flere uddannelsesforløb tidligere og nu vil gøre endnu et forsøg:

Jeg er ikke i gang med noget p.t. Jeg er lige blevet smidt ud af skolen. Jeg tænker at starte uddannelse igen efter sommer. Jeg tænker, at det bliver pædagogisk assistent og så senere gå videre på seminariet. Jeg er i gang med at lave ansøgning til skolen nu her. Jeg har studeret på flere forskellige skoler tidligere, hvor jeg bare har dovnnet den af. Jeg tror, at forskellen nu er, at jeg har fået lejlighed og er blevet mere moden. Jeg skal tænke på fremtiden nu og på at have ansvar for eget liv.

Ung fra Ungepanelet

En ung fortæller om, at det har været nødvendigt for vedkommende at få hjælp af sin kontaktperson for at kunne gennemføre den påbegyndte uddannelse:

Jeg er i gang med at læse til social- og sundhedsassistent (SSA), og jeg er snart færdig. Var meget i tvivl om, hvad jeg skulle. Vidste, at SSA åbnede mange døre i forhold til at læse videre. Var i tvivl om pædagogisk assistent eller SSA. Fik hjælp af gamle kontaktperson til at finde uddannelsen, mens jeg havde kontaktpersonen. Vi snakkede om forskellige muligheder og var ude og besøge uddannelserne. Jeg vidste bare, at jeg ville arbejde med mennesker. Det var en meget stor hjælp at blive guidet af kontaktperson. Dengang kunne jeg ikke engang komme op og gå i skole, men det kan jeg i dag. Der er virkelig sket en stor forskel, men det har været hårdt.

Ung fra Ungepanelet

En ung fortæller om, hvorfor det er vigtigt for vedkommende at tage en uddannelse:

Det blev også vigtigt for mig at få en uddannelse. Jeg ville ikke ende som min familie. Jeg ville ikke nasse på samfundet, men yde til det.

Ung på andet møde i Ungepanelet

7.2 At tro på sig selv

Ifølge de unge i Ungepanelet er den afgørende faktor for at komme i uddannelse eller beskæftigelse at have troen på, at man kan og at blive støttet i den tro. Flere af de unge pointerer, at de igennem deres opvækst ikke nødvendigvis er blevet støttet i troen på, at de, som tidligere anbragte børn, kunne klare en uddannelse. Nogle af de unge har oplevet at få at vide, at de ikke ville kunne klare et job eller en uddannelse, at det ikke var umagen værd at kæmpe for at komme i job eller uddannelse – eller endog at det nemmeste var at søge

om en førtidspension eller komme på kontanthjælp. Flere af de unge har ligeledes oplevet det at have haft en vanskelig opvækst og det at have været anbragt som stigmatiserende (se citat i tekstboksen nedenfor). Nogle af de unge italesætter i den sammenhæng, at de ikke ligefrem har statistikkerne med sig, men også, at de, selvom de er tidligere anbragte, er ligesom alle andre unge, og i nogle tilfælde at de lidt hårdere odds i livet kan have gjort dem stærkere. Flere af de unge fortæller at have oplevet, at det har gjort en stor forskel for dem, at bare én person i deres liv har troet på dem og opmuntret dem til at have ambitioner på egne vegne (se citat i tekstboksen nedenfor). For nogle af de unge har det haft afgørende betydning for deres egne ambitioner om uddannelse eller beskæftigelse, at enten deres plejefamilie eller kontaktperson har troet på dem og støttet dem i troen på sig selv.

En ung fortæller om at opleve, at der er et stigma knyttet til det at være et plejebarn:

Nogle gange kan det stigma, der er knyttet til det at være plejebarn, være det værste. Så er det stigmaet, der kommer til at definere én og tynger én mere ned end den opvækst, man har haft.

Ung på andet møde i Ungepanelet

En ung fortæller om, at det kan gøre en stor forskel, at der er nogen, der tror på én:

Der skal bare én person til, der tror på dig. Så kommer man langt. Kan godt være at den person skifter, men bare at der er én, der har ambitioner for en. For det gør man bare ikke altid selv, fordi at man får at vide, at man er tidligere anbragt og skal passe på sig selv.

Ung på andet møde i Ungepanelet

7.3 Uddannelse på særlige vilkår

Ungepanelet har drøftet, hvorvidt det ville være eller have været en hjælp for dem at kunne tage en uddannelse på særlige vilkår eller med særlige hensyn. Hovedparten af de unge har ikke oplevet, at der blev taget særlige hensyn til dem, eller at de er blevet tilbudt særlige vilkår, og flere af de unge italesætter også, at de enten ikke har oplevet at have behov for særlige vilkår eller ville have takket nej, hvis de var blevet tilbudt det – dette for ikke at blive stigmatiseret som mere anderledes, end de føler sig i forvejen. Enkelte har oplevet at kunne have haft behov for, at der blev taget særlige hensyn, men oplever at have klaret skolen på trods. En enkelt ung, der har flere diagnoser, lavede en særaftale med en lærer om at få tilsendt skriftlige opgaver før tid, så vedkommende havde mere tid til at løse opgaverne og tilsvarende kunne aflevere senere i perioder med udfordringer i familien. Flere af de unge pointerer, at det, der er behov for, er et uddannelsessystem, hvor de enkeltes behov bliver mødt, dette under henvisning til, at der er mange unge – også unge, der ikke får støtte fra kommunen ellers – hvor et ungdomsuddannelsesforløb ikke nødvendigvis kører på skinner, og at det derfor kan tage længere tid for nogle at gennemføre en ungdomsuddannelse.

Hovedpointer fra Ungepanelet om at komme godt i gang med uddannelse og beskæftigelse:

- Det er afgørende, at de unge støttes i troen på sig selv i forhold til at kunne gennemføre en uddannelse og varetage et job.
- Mange af de unge har oplevet en stigmatisering forbundet med det at have været anbragt. Stigmatiseringen bidrager ikke positivt til de unges tro på uddannelse eller beskæftigelse.
- De unge pointerer, at det at komme i gang med en uddannelse eller beskæftigelse kræver en indre motivation. De unge er ofte drevet af ønsket om at kunne klare sig selv.
- Flere af de unge pointerer, at det, der generelt set er behov for, er et uddannelsessystem, hvor de enkeltes behov bliver mødt – hvilket ikke kun gælder tidligere anbragte.

8 En åben dør, når kommunen slipper en

Social- og Ældreministeriet ønsker, at de unge bidrager til at kvalificere, hvordan det sikres, at udsatte unge oplever at have et sted, de kan gå hen, hvis de får brug for råd eller støtte efter endt anbringelse og/eller efterværn. Ministeriet ønsker, at de unge drøfter, hvilke type tilbud der kunne opleves som relevante og anvendelige for de unge.

VIVEs omsætning af Social- og Ældreministeriets tema En åben dør, når kommune slipper en til drøftelse med de unge:

- Hvis kommunen gerne vil sikre, at der er et tilbud til unge, efter de er fyldt 18 år, hvor de unge selv kan henvende sig, hvis de får behov for råd og støtte – hvordan skulle sådan et tilbud se ud?
- Hvad skulle der være i tilbuddet, for at man som ung ville opsøge tilbuddet for råd og vejledning?
- Hvem skulle være tilgængelige i tilbuddet?

8.1 At skabe nye relationer kan være svært

For de unge i Ungepanelet er det svært at forestille sig at opsøge et sted, man ikke i forvejen kender til, hvis man har behov for rådgivning eller vejledning. Flere af de unge giver udtryk for at have brug for løbende rådgivning og vejledning, særligt i forhold til uddannelse. En del af de unge deltager allerede i

forskellige indsatser i form af fx De Unges Hus i København, U-turn eller Baglandet. De unge pointerer i den sammenhæng, at deres deltagelse i disse indsatser er startet, før de fyldte 18 år, eller som følge af en henvisning til tilbudet på baggrund af konkrete udfordringer, de havde brug for hjælp til, fx misbrug eller ensomhed. Fælles for de unge i Ungepanelet er, at ingen af dem kunne forestille sig at henvende sig til eller gøre brug af et åbent tilbud efter det fyldte 18. år, som de ikke på forhånd havde kendskab eller relationer til (se citat i tekstboksen nedenfor). Derfor kan ingen af dem forholde sig til, hvordan et åbent tilbud skulle udformes, eller hvem der skulle være tilgængelige i tilbuddet. Deres konkrete input er, at det vil være for grænseoverskridende for dem overhovedet at opsøge et sådan tilbud. En yderligere pointe fra et par af de unge er, at det er uhensigtsmæssigt at oprette et tilbud alene til tidligere anbragte, hvis formålet med indsatsen i overgangen til voksenlivet er at støtte de unge i blive en del af det almene samfund.

En ung fortæller om den betydning, det har, at vedkommende har en relation til medarbejderne i det tilbud, den unge kommer i:

Jeg var en del af U-turn, men der kunne jeg kun være tilknyttet, til jeg fyldte 18 år. Derefter var jeg ude og kigge på tre andre steder, som min sagsbehandler anbefalede. Men det at skulle skabe en relation til stederne virkede svært. Jeg vendte derfor tilbage til U-turn og gør det stadig, fordi det er det, jeg kender. U-turn har jeg et godt kendskab til, og jeg kender de medarbejdere, der er der. Jeg oplever en sikkerhed der, og derfor har jeg brugt det meget.

Ung på første møde i Ungepanelet

En ung fortæller om sin mening om forslaget om at udvikle et åbent tilbud til unge i målgruppen for efterværn, hvor unge kan få rådgivning og vejledning:

En del af opgaven med at forberede tidligere anbragte unge til at komme ud i voksenlivet det er, at de unge fletter sig mere ind i det almene samfund. Bliver man så

ikke bare endnu mere ekskluderet, hvis der kun er anbragte? Hvis ens netværk i forvejen kun er anbragte?

Ung på første møde i Ungepanelet

Hovedpointer fra Ungepanelet om en åben dør, når kommunen slipper en:

- De unge har behov for rådgivning og vejledning – særligt i forhold til uddannelse.
- Mange deltager allerede i forskellige tilbud, som de er startet i, før de fyldte 18 år, eller som følge af at være henvist til tilbuddet.
- Ingen af de unge kunne forestille sig at opsøge et åbent tilbud, som de ikke på forhånd kendte eller havde relationer til for at få rådgivning eller vejledning.

9 Unges deltagelse i civilsamfundet og fritidsaktiviteter

Social- og Ældreministeriet ønsker, at de unge bidrager til at kvalificere, hvad der skal til, for at de unge bliver en del af civilsamfundstilbud, herunder fx frivillige tilbud målrettet de unge i målgruppen og andre former for fritidsaktiviteter som sport, kreative aktiviteter mv. – i det omfang de ønsker det.

VIVEs omsætning af Social- og Ældreministeriets tema Unges deltagelse i civilsamfundet til drøftelse med de unge:

- Går I til noget i fritiden? For eksempel til sport, kreative aktiviteter, i klubber eller er frivillige?
- Hvad skal der til for, at man som ung får en aktiv fritid med fritidsaktiviteter eller deltagelse i frivillige tilbud mv.?

9.1 Deltagelse i fritidsaktiviteter og i civilsamfundet

En del af de unge i Ungepanelet har gået til forskellige fritidsaktiviteter i deres barndom og har som børn haft en aktiv fritid. Enkelte af de unge er i dag aktive i interesseorganisationer, andre er aktive i sportsklubber, mens flere dyrker sport i fitnesscentre eller med venner i deres fritid. Flere af de unge har i

dag ikke faste aktiviteter i deres fritid. Årsagerne til ikke at have faste aktiviteter eller engagementer i fritiden relaterer sig ifølge de unge primært til manglende tid i hverdagen som følge af travlhed med job eller uddannelse eller begge dele. For enkelte har økonomien haft en betydning i forhold til at fravælge fritidsaktiviteter, fordi det er dyrt (se citat i tekstboksen nedenfor). De unge pointerer, at en aktiv fritid og det at gå til fritidsaktiviteter bliver lidt mere diffust i ungdommen og i overgangen til voksenlivet, da der er mange forpligtelser, og et travlt ungdomsliv med venner og bekendte fylder mere hos dem (se citat i tekstboksen nedenfor). Omvendt italesætter flere, at det at dyrke sport er en god måde at koble fra i hverdagen, og at det at træne i fx fitnesscenteret kan give én et pusterum fra de ting, som presser én i hverdagen (se citat i tekstboksen nedenfor). De unge pointerer afslutningsvis, at det, der er vigtigt, er, at en fritidsaktivitet eller andre engagementer i fritiden er noget, som man ser frem til og som giver god energi, mere end at det er en pligt. En generel pointe fra drøftelserne med de unge er, at ingen af dem ytrer ønske om eller giver udtryk for at have behov for støtte fra omgivelserne i forhold til at etablere et aktivt fritidsliv.

En ung fortæller om at have gået til den samme sport i mange år, men også at have overvejelser om at stoppe:

Men jeg stopper nok, for det er halvdyr. Jeg skal også ret langt med transport for at møde til træning.

Ung på andet møde i Ungepanelet

En ung fortæller om, at det at have et travlt ungdomsliv gør, at fritidsaktiviteter kommer til at fylde mindre:

Fritidsaktiviteter bliver mere diffust, jo ældre man bliver. Engang var det forældre, der tog en med på bestemte tidspunkter; i dag er det fitness for mig, og om tre år er det nok noget andet. Når man pludselig også har arbejde, der skal passes, og husleje der også fylder noget.

Ung på andet møde i Ungepanelet

En ung fortæller om, at en fritidsaktivitet kan bidrage til at koble fra i hverdagen:

Det handler om at finde noget, som giver én energi eller ro i hovedet. Jeg bruger fitness til at komme af med nogle dårlige energier. Det handler om at finde noget, som gør én glad. Ellers kommer man ikke afsted.

Ung på andet møde i Ungepanelet

Hovedpointer fra Ungepanelet om deltagelse i fritidsaktiviteter og i civilsamfundet:

- En aktiv fritid og det at gå til fritidsaktiviteter er mere diffust i ungdommen og i overgangen til voksenlivet, da der er mange forpligtelser og et travlt ungdomsliv med venner og bekendte, som tager tid.
- Det, der er vigtigt, er, at en fritidsaktivitet eller andre engagementer i fritiden er noget, som man ser frem til, og som giver god energi, mere end det er en pligt.

10 Konklusion

På baggrund af drøftelserne med de unge i Ungepanelet er det tydeligt, at der er forskel på tyngden i drøftelserne på tværs af de otte temaer, som Social- og Ældreministeriet har ønsket drøftet med de unge. Der har således været større tyngde i drøftelserne i forhold til temaerne *Forberedelse af overgangen til voksenlivet*, *Vejledning om muligheder og rettigheder* og *En sikker base samt hjælp til at finde bolig og støttebehov i den forbindelse*. Omvendt har der været mindre tyngde i drøftelserne af temaerne *En åben dør, når kommunen slipper en* og *Unge deltagelse i civilsamfundet og fritidsaktiviteter*. Det er på baggrund af drøftelserne i Ungepanelet tydeligt, at de unge – i tråd med fund fra eksisterende forskning – efterspørger inddragelse i egen sag (Deloitte, 2017; Lausten, Frederiksen & Olsen, 2020; Mølholt, 2017). De unge efterspørger indsigt i deres muligheder og rettigheder i forbindelse med beslutningen om, hvorvidt de tilbydes efterværn, inddragelse i tilrettelæggelsen af efterværnsindsatsen og inddragelse i de forskellige processer, der er forbundet med overgangen til et selvstændigt voksenliv, fx det at flytte for sig selv. Der til efterspørger de unge støtte til helt basale forhold såsom afklaring af boligforhold, når de fraflytter deres anbringelsessted, og afklaring af deres økonomiske forhold samt støtte i den første tid i egen bolig. Omvendt er det tydeligt, at de unge har sværere ved at relatere sig til aktiv deltagelse i civilsamfundet og fritidsaktiviteter og reelt afviser deltagelse i åbne tilbud, hvor de unge ville kunne opsøge rådgivning eller støtte.

På tværs af drøftelserne af de otte temaer i Ungepanelet er der flere elementer, der går igen i de unges nuanceringer, kvalificeringer og input til temaerne. Elementer såsom individuelle behov, inddragelse, tillid og tryghed italesættes og fremhæves af de unge på tværs af de drøftede temaer.

Individuelle behov

For det første pointeres det af de unge, at det er vigtigt, at der både i forbindelse med forberedelsen af overgangen til et selvstændigt voksenliv, i beslutningsprocessen om, hvorvidt den unge skal tildeles efterværn, i forbindelse med flytning fra anbringelsesstedet til egen bolig samt i forhold til den støtte de unge tilbydes i regi af efterværnet, tages udgangspunkt i de unges individuelle behov og livssituation. For eksempel at beslutningen om tildeling af efterværn og evt. tilrettelæggelse af en efterværnsindsats tager højde for, hvor når der sker andre større ændringer i den unges liv i form af fx opstart på uddannelse eller beskæftigelse; eller tilsvarende at der tages udgangspunkt i de unges individuelle behov i forbindelse med afklaringen af deres boligforhold, da boligformen kan have stor betydning for, om flytningen til egen bolig understøtter en positiv udvikling hos de unge.

Inddragelse

I flere sammenhænge fremgår det af drøftelserne i Ungepanelet, at de unge efterspørger inddragelse – dette både i forbindelse med forberedelsen af overgangen til voksenlivet, i forbindelse med beslutningen om, hvorvidt den unge skal tilbydes efterværn, i beslutningen om, hvilken efterværnsindsats der iværksættes, samt i forhold til afklaring af boligbehov og boligforhold. Generelt er det tydeligt, at mange af de unge i flere facetter i processen omkring overgangen til voksenlivet ikke har følt sig inddraget, men derimod alene informeret om beslutninger. De unge oplever i mange tilfælde, at det tilmed kan være svært at stille spørgsmål til de beslutninger, der træffes for deres liv – dette som følge af, at de unge ofte mangler viden om deres rettigheder og muligheder. De unges oplevelse af manglende inddragelse er i tråd med fund i eksisterende forskning omkring efterværn, som viser, at der er tegn på manglende inddragelse af de unge. Dette på trods af, at forskning også finder, at unge, der har været inddraget i planlægningen af overgangen til voksenlivet, oplever en mere positiv og succesfuld overgang til et selvstændigt voksenliv (Iversen et al., 2021).

Tillid og tryghed

I flere af drøftelserne med de unge italesættes tillid som en væsentlig faktor – både i forhold til, at de unge italesætter, at det fx er vigtigt, at de kan blive støttet af en tillidsfuld relation til møder, at de unge informeres om muligheder og rettigheder af en relation, som de har tillid til, samt at en tillidsfuld relation kan støtte dem i processen omkring afklaringen af, om den unge skal tilbydes efterværn. At de unge eksplicit italesætter et behov for støtte fra en tillidsfuld relation i deres møde med det kommunale system hænger formentlig sammen med, at det tilsvarende af en del af drøftelserne fremgår, at mange af de unge ikke har tillid til deres sagsbehandlere og det kommunale system. Af flere af drøftelserne fremgår det eksplicit, at flere af de unge ikke oplever, at de kommunale system egentlig varetager de unges interesser.

Også tryghed er en faktor, der går igen på tværs af drøftelserne i Ungepanelet. Af drøftelserne fremgår det, at tryghed er vigtigt for de unge – og omvendt at manglende tryghed kan give anledning til mange bekymringer hos de unge. For flere af de unge har det at have et trygt stillads at læne sig op ad, fx i form af en støttekontaktperson eller den unges tidligere plejefamilie, været forudsætningen for, at de faktisk har kunnet klare at bo selv og varetage uddannelse eller beskæftigelse og derigennem opnå et selvstændigt voksenliv.

Litteratur

Bengtsson, T.T., Mølholt, A.K. & Luckow, S.T. (2022). *En analyse af efterværn og støtte set fra de unges perspektiv – Erfaringer med overgangen til voksenlivet fra unge med kontakt til det sociale system*. København: VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.

Benjaminsen, L., Enemark, M.H. & Jeppesen, T. (2020). *Hjemløshed i ungdommen: En registerbaseret undersøgelse af unges forløb før og efter en hjemløshedssituation*. København: VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.

Deloitte (2017). *Efterværn og den gode overgang til voksenlivet: Undersøgelse af efterværnsområdet i Danmark*. Odense: Socialstyrelsen.

Iversen, K., Mortensen, N.P., Birkefoss, K. & Jensen, H.L.S. (2021). *Efterværn og overgange til voksenlivet: Litteraturgennemgang*. København: VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd

Iversen, K., Strandby, M.W. & Grønfelddt, S.T. (2022). *Efterværn – afdækning af viden og erfaringer fra eksisterende indsatser*. København: VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.

Lausten, M., Frederiksen, S. & Olsen, R.F. (2020). *Tidligere anbragte unge – 18 år og på vej mod voksenlivet: Forløbsundersøgelse af tidligere anbragte unge født i 1995*. København: VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.

Mølholt, A. (2017). *Når man har været anbragt: En sociologisk undersøgelse af fortællinger om fortid, nutid og fremtid hos unge, der har været anbragt uden for hjemmet*. Ph.d.-afhandling. Aalborg: Aalborg Universitetsforlag.

Mølholt, A., Stage, S., Pejtersen, J.H. & Thomsen, P. (2012). *Efterværn for tidligere anbragte unge: En videns- og erfaringsopsamling*. København: SFI - Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

Olsen, R.F., Egelund, T. & Lausten, M. (2011). *Tidligere anbragte som unge voksne*. København: SFI - Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

PriceWaterhouseCoopers (2021). *Investering i Efterværn: Tværgående evaluering*. Odense: Socialstyrelsen.

Skårhøj, A., Højen-Sørensen, A.-K., Karmsteen, K., Oldrup, H. & Pejtersen, J.H. (2016). *Anbragte unges overgang til voksenlivet: Evaluering af fire efterværnsinitiativer under efterværnspakken*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

VIVÉ